

K PONOVNIM ČLANKOM VITE NUOVE O SLOVENCIH

Vse drznejše vmešavanje v slovensko politiko

Napad na demokrščanske vlade - It. Kat. Akcija v Trstu proti Narodnemu svetu

Glasilo tukajšnje Italijanske Katoliške Akcije tednik Vita Nuova se že v treh zadnjih zaporednih številkah z izredno vneto odzvanja s političnimi razmerami, ki vladajo med Slovenci naših krajev.

Že 22. novembra je list priobčil na vidnem mestu članek, v katerem se pritožuje, da Italija nudi vse preveliko oporo titovskemu gibanju v slovenski narodni manjšini. Titovcem je izročil Rim denar za zidavo novega Kulturnega doma v Trstu, njim izstavil dovoljenje, da se v Trstu odpre slovenska banka.

Kaj pa je z ostalimi slovenskimi strankami in skupinami? Ali nimajo nekomunistične organizacije in struje nobene pravice do podpore? Saj tvorijo vendar titovci v slovenski narodni skupnosti le manjšino in nimajo zatorej nikakega pooblastila govoriti v imenu vseh tukajšnjih Slovencev.

Imenovanje veleposlanika Confalonierija za diplomatskega opazovalca rimske vlade v Trstu utegne zato biti »koristno, pravzaprav jako koristno«.

ZAKAJ »JAKO KORISTNO?«

Koristno zategadelj, da lahko poroča v Rim o krivicah, ki se gode v Trstu nekomunističnim Slovincem. Veleposlanik Confalonieri, piše Vita Nuova, bo »naravni zagovornik njihove stvari, ki teži za tem, da niso zapostavljeni titovcem«. Pri njem potemtakem lahko iščejo pomoči zoper svoje slovenske rojake, zahtevajoč, naj se tisti del londonskega sporazuma, ki se tiče denarnih odškodnin, spremeni.

Dober začetek je videti že v tem, da je rimska vlada za sedaj ustavila izplačevanje nadaljnjih obrokov za zidavo Kulturnega doma.

K temu pripominjamo naslednje. Najprej ugotavljamo, da vprašanje odškodnin, ki so po vseh načelih morale pritikale tukajšnjim Slovincem, prav gotovo ni bilo idealno in pravično rešeno. Tako niso na priliko goriški Slovenci prejeli niti počenega groša za vso ogromno imovino, katere so jih fašisti oropali. Toda to so »malenkosti«, za katere se Vita Nuova in demokristjani niso nikoli brigali. Njih zanima, kot vidimo, zdaj le to, kako je bila samo po sebi nezadostna odškodnina v Trstu razdeljena med slovenske politične skupine.

Druga naša pripomba se glasi: kako in komu naj se odškodnina izplača, je bilo določeno v londonskem sporazumu, se pravi v mednarodni pogodbi, ki sta jo podpisali beograjska in rimska vlada. Če v njej nekaj ni v redu, sta za to odgovorni vladi jugoslovanskih komunistov in italijanskih katoliča-

nov in nihče drug na svetu. Svoje napade naj torej Vita Nuova naperi na Kršč. demokracijo!

POGODBA NAJ SE IZVEDE, NE PA RUŠI!

Vendar mi smo mnenja, da po toči ne pomaga zvoniti. Kdor računa s tem, da se dà londonski sporazum spremeniti, se vdaja praznim utvaram. Saj čujemo, da je ravno te dni bil izplačan drugi obrok za Kulturni dom prav tistemu društvu, ki je imenovano v pogodbi. Iz tega sledi, da bo meddržavni dogovor izveden tak, kot je, ali se sploh ne bo izvedel, kakor že leta burno zahtevajo italijanski nacionalisti.

Ne pozabimo, kako je na obnem zboru tukajšnje Kršč. demokracije svoj čas zahteval glavni tajnik prof. Romano od vseh oblastev, naj ne uresničijo določil londonske pogodbe, v kolikor so v korist Slovincem!

Vznemirja jih sloga Slovencev

Toda Vite Nuove ne razburjata samo Kulturni dom in slovenska banka, temveč še bolj težnja Slovencev, da bi v nekaterih narodnih zadevah nastopali skupno in složno.

List se je celo že zelo razburil, ko je slišal, da nameravajo na nedolžnem Prvem slovenskem športnem dnevu nastopiti tudi slovenski skavti; kar v srec ga pa je zadelo, ko je Novi list predlagal, naj Slovenci ustanove Narodni svet, se pravi nekaj sličnega, kar imajo že Italijani v društvih Dante Alighieri ali tukajšnji Legi Nazionali, v katero so poleg prostozidarjev in fašistov vpisani kot člani na častnem mestu tudi najvišji cerkveni zastopniki na Tržaškem. Razlika med Narodnim svetom in laškimi društvi bi bila po našem mnenju le v tem, da bi bil naš svet izrazito obrambnega značaja, vtem ko so italijanska društva poudarjeno protislovensko usmerjena.

Kot glavni vzrok svojemu nasprotovanju navaja Vita Nuova seve verski razlog: za kristjane in katoličane je po mnenju lista »sleherni sporazum z aktivnimi marksisti nemogoč«.

Za preproste vernike, ki se na politiko prav nič ne razumejo, je razlog seve zelo prepričljiv. V resnici je pa vreden toliko kot piškav oreh. Isti ljudje, ki tako pišejo v Viti Nuovi, namreč istočasno prav nič ne ugovarjajo, da se Kršč. demokracija v Trstu zavzema za sodelovanje med katoličani in socialno-demokratskimi marksisti v mestnem svetu, in niti najmanj jih ne vznemirja, da je njihova rimska vlada sestavljena iz katoličanov in aktivnih Saragatovih marksistov.

Drugi vplivni Italijani in celo sodniki označujejo pogodbo kar javno le za »kos papirja«.

Kako pridemo Slovenci v takem položaju do tega, da razni naši možje sedaj sami zahtevajo, naj se ta ali oni del sporazuma ne izpolni? Ali menijo, da bi se, če bi prišlo do sprememb, spremenil le odstavek, ki se nanaša na milijone za zgraditev Kulturnega doma?

Laški nacionalisti bi izkoristili priložnost in v nevarnost bi prišlo naše šolstvo, dvojezičnost na sodnijah in javnem življenju in vse ostalo. Saj že danes, ko je pogodba v polni veljavi, ni bilo domala nič uresničeno, kar je bilo v njej obljubljeno Slovincem!

Zato je splošna zahteva slovenske politike, se pravi slovenskega ljudstva danes v tem, da terja, naj se vendar že uresniči do kraja londonski sporazum.

Vita Nuova zagovarja torej dvojno katoliško moralo: ena velja za Italijane, druga za Slovence, o katerih prejkone meni, da so politični preprosteži, katerim je mogoče natvesti v imenu vere, kar se ti zljubi.

OPRAVIČUJEJO SE ITALIJANOM

In vendar so se našli med nami ljudje, ki so šli tem laškim nacionalistom nehote ali pa morda hote na limanice.

Vita Nuova je namreč 29. novembra objavila, kako so se nekateri naši možje pri njej nekako opravičevali: »s pristojne strani«, pravi, ji je bilo zagotovljeno, da se slovenski skavti niso udeležili Prvega slovenskega športnega dneva. »Tega smo veselici«, piše italijanski list, »in prav radi priznavamo, kako odločno in pravilno so ravnale osebe, katerim se čutimo zelo blizu in o katerih nam je drago, da so naši dobri sopotniki (compagni di strada)«.

Slovenska javnost je radovedna, kateri so tisti »dobri sopotniki«, ki se hodijo opravičevati k Viti Nuovi v čisto slovenskih zadevah, čeprav je jasno kot beli dan, da se te prav nič tičejo laških nacionalistov pri glasilu Ital. Kat. Akcije. Kaj briga gospode, v kakšnih odnosih so skavti in ostale slovenske organizacije do drugih slovenskih skupin v naših krajih? To je notranja slovenska stvar, o kateri imajo odločati Slovenci sami in nihče drug kot Slovenci.

»Če bomo prejeli v istem smislu še druga pojasnila«, dostavlja Vita Nuova, »jih bomo radi osvetlili. Kar nam leži na srcu, je do-

NOVICE Z VSEGA SVETA

FANFANIJEVE MUKE

Fanfanijeva vlada je prejšnji četrtek ostala pri tajnem glasovanju v parlamentu že drugič v manjšini. To pot je šlo za to, ali naj se cena bencinu, ki jo je bila vlada v času oboroženega spora na Sueškem prekopu zvišala za 14 lir na liter, spet zniža in za koliko.

Opozicija je zahtevala, da se je treba vrniti k stari ceni, češ da sta parlament in vlada to slovesno obljubila prebivalstvu. Dano besedo je treba spoštovati. Fanfani pa je predlagal, naj se povisek krajša le na polovico in prihranjene milijarde uporabijo za popravo cestnega omrežja v državi.

Pri glasovanju je Fanfani propadel, od 1. januarja dalje bo torej bencin stal spet 128 lir liter kot pred sueškimi homatijami. Fanfani je prišel v manjšino, ker je okoli 30 vladnih poslancev glasovalo na skrivnem proti lastni vladi.

Da bi napravil slehernim dvomom in spletkam konec, je zatem Fanfani v soboto zahteval od parlamenta, naj se jasno izreče, ali je za sedanjo vlado ali proti njej. Glasovanje mora biti poimensko, t. j. da mora vsak poslanec povedati naglas, kako misli. Tisti demokristjani in socialni demokratje, ki so v četrtek tajno glasovali zoper vlado, si v soboto kajpada niso upali tega javno ponoviti, ker bi bili zategadelj vrženi iz stranke. Tako je Fanfani dobil v soboto zaupnico.

Razkol v Kršč. demokraciji

Ministrski predsednik je tako trenutno zmagal, toda s tem ni niti zdaleč še premagal težav, s katerimi se bori v lastnih vrstah. Saj sta dva demokrščanska vplivna voditelja, bivša ministrska predsednika Scelba in Pella, javno poudarila, da se z vladno politiko ne strinjata in da glasujeta za Fanfanijo samo zato, ker nočeta rušiti discipline stranke.

Poleg tega se je zagnalo v Fanfanijo tudi glasilo Ital. Kat. Akcije Il Quotidiano, češ da je prevelik levičar ter pripravlja pot sodelovanju s filokomunističnim socialistom Nennijem.

Najtežji in za Fanfanijo najneprijetnejši dogodek pa je, da se je v nedeljo osnovala med italijanskimi katoličani nova stranka, ki si je nadela ime Sicilijanska kršč. soc. zveza.

V ustanovitvenem proglasu je rečeno, da je cilj organizacije zbrati »vse zdrave sile« otoka v obrambo njegove avtonomije. Proglas so podpisali trije demokrščanski deželni poslanci, katerim so se priključili deželni predsednik Milazzo in člani pripravljalnih odborov za obnovitev bivše don Sturzove Italijanske ljudske stranke.

Novo gibanje utegne povzročiti Fanfaniju še hude preglavice. Najusodnejše pa je, da se je s tem izvršil politični razkol v vrstah italijanskih katoličanov, ki so doslej kljub vsem mnogovrstnim strujam nastopali na zunaj složno in enotno. Amintore Fanfani ni bil dovolj močan, da bi to preprečil. V tem je razlika med njim in pokojnim De Gasperijem.

VOJAŠKE TAJNE KREMLJA

Ameriški demokratični senator Humphrey se je vrnil s potovanja v Rusiji, kjer je imel dolge razgovore z Nikito Hruščevom.

S seboj je prinesel dve njegovi osebni pismi za predsednika Eisenhowerja. V enem se je zdelo Hruščevu potrebno seznaniti ameriškega državnega poglavarja z najnovejšimi napredki Rusije na vojaškem področju: Moskva razpolaga danes s prekoocenskimi atomskimi izstrelkom, katerega domet znaša nič manj ko 14 tisoč kilometrov. To pomeni, da Rusi lahko zadenejo z njim ne le kraje ob ameriški obali na Atlantskem oceanu, temveč vsako mesto v Združenih državah tja do Tihega oceana.

Razen tega so Rusi izgotovili novo vodikovo bombo tako majhne oblike, da jo lahko vtakneš v žep, a ki ima v sebi nezasišano uničujočo moč. Njena rušilna sila je enaka tisti 5 milijonov ton dinamita. Ker je majhna, jih sovjetska letala na reaktijski pogon lahko vzamejo s seboj v velikem številu. Obenem se strašna bomba da uporabiti kot kapica na medcelinskih izstrelkih.

Vse to znači, da ima Kremelj danes možnost izzvati v Ameriki vsesplošno razdejanje in uničiti vsa njena industrijska središča.

Hruščev hoče pogajanja

V drugem pismu stavi Hruščev Eisenhowerju neke predloge, kako naj se reši vprašanje Berlina, iz katerega bi se po zahtevi Moskve morale umakniti čete vseh 4 veselil.

Hruščev je izrazil senatorju Humphreyju obenem željo, da bi obiskal Ameriko ter se snidel na razgovore z Eisenhowerjem. Razmerje med Rusijo in Združenimi državami bi se moralo po njegovem brezpogojno izboljšati. Med obema državama naj se poveča izmenjava blaga ter se razširijo in poglobijo trgovinski in kulturni odnosi.

V svetu se politiki sprašujejo, kaj naj pomenita pismi Nikita Hruščeva. S tem da je odkril Eisenhowerju vojaške tajne in napredke Rusije, je hotel vsekakor vplivati na Amerikance, da bi spoznali, kako močna in nevarna je Sovjetska zveza za primer vojne, in da je boljše se z njo prijateljsko pobotati in tudi v vprašanju Berlina popustiti.

Gre torej za politično taktično potezo. Ni pa izključeno, da se Hruščev hoče z zapadom in predvsem z Ameriko res sporazumeti, kajti tedaj bi bila prav gotovo nemogoča nova vojna, ki je tudi narodi Rusije iz dna duše odklanjajo in naravnost sovražijo.

DVE NOVI DRŽAVI

Pretekli teden sta se dve dosedanji francoski koloniji v Afriki proglasili za republiki z lastno vlado. Prva je dežela Dahomey, druga je Slonokoščena obala, katera obsega 477 tisoč kvadratnih kilometrov in je torej večja od Italije.

Obe republiki pa hočeta biti včlanjeni v Francoski skupnosti narodov in tesno sodelovati s Francijo. S tem se je število bivših francoskih kolonij, ki so se po De Gaullovi ustavi odločile postati samostojne države, a ostati povezane s Parizom, povečalo na deset. Prvi je to storil otok Madagaskar 14. oktobra.

Širša javnost je ta dogodek prezrla in mnogim ljudem se zdi nevažna, čeprav je zgodovinskega pomena. Dokazuje nam namreč, kako se tudi črna ljudstva v Afriki narodno prebujajo ter hočejo biti gospodarji

na svoji zemlji. Gre za razvoj, ki ga ne more nihče več zaustaviti. Iz tega sledi, da bo tlačenje manjšin in celih narodov postalo tudi v Evropi v naši dobi nemogoče.

DEMONSTRACIJE V BOCNU

Južni Tirolci zahtevajo od vlade, naj se njihovemu pokrajinskemu zboru v Bocnu izroči oblast, da odloča o gradnji ljudskih hiš v pokrajini, kot je predvideno v zakonu o deželni avtonomiji. Ker po 12 letih ta obveznost ni še bila izpolnjena, je Fanfanijeva vlada, kot se zdi mnenja, da je treba zamujeno popraviti.

Toda komaj so bili o tem obveščeni nacionalistični priseljenci na Južnem Tirolskem, so dvignili krik in hrup ter se odločno uprli izvedbi zakona. V Bocnu so novofašisti sklicali protestno zborovanje, kateremu so prisostvovali ostali italijanski nestrpneži.

Glavni govornik Mitolo je trdil, da so »Italijani Južnega Tirola postali nezaščiteni, žrtvevana manjšina« in da pomenijo katera koli pogajanja o južnotirolskem vprašanju, ki se vodijo na Dunaju ali v Rimu, »stalno in neznosno poruževanje« italijanskih priseljencev.

Na kraju je zapretil, da bi »v svojem obstoju ogroženi Italijani utegnili planiti na nože!«

Po shodu so laški nestrpneži psovali po ulicah nemške meščane in razbili šipe na postopju glasila manjšine Dolomiten.

DRŽAVNI USLUŽBENCI

Italija ima danes 1 milijon 162.354 državnih uslužbencev, to je približno 1 na 50 prebivalcev. Med temi jih je največ pripadnikov vojske, in sicer nekaj nad 320 tisoč. Na drugem mestu so učitelji in profesorji, ki jih je okoli 310 tisoč, na tretjem železničarji in poštarji. Sodnikov je le 6.200, ki so najboljše plačani, medtem ko so vsi drugi dosti slabše.

JUNAKINJA ODORA

V bolnišnici kaznilnice v Torinu leži prednica mati Jožefina, znana iz borbe proti fašizmu v zadnji vojni. V jetnišnici je nesebično skrbela za ujete partizane in bila zato pozneje odlikovana z zlato svetinjo.

Te dni jo je obiskal sam torinski kardinal Fossati, ki je daroval svojo diamantno mašo v kaznilniški kapeli le zategadelj, da se slovesnosti lahko udeleži tudi obolela redivnica.

STALINOV KOŽUH

Stalin je svoje dni daroval sestri perzijskega šaha princesinji Ašraf dragocen kožuh iz srebrnih lisic. Pred kratkim je princesa potovala iz Francije v Švico, skrivajoč v krznu veliko vsoto denarja, ki so ga pa cariniki odkrili in zaplenili, ker ni bil prijavljen.

Tako je Ašraf dospela v Švico brez ficka ter bila primorana kožuh prodati ali zastaviti, če se je hotela preživiti. Sovjetski diktator ni mogel slutiti, kakšna usoda čaka njegov kožuh, ko ga je poklonil princesi.

DOBA ZLOČINOV

Ameriška oblastva so v resnih skrbih, ker se v državi, zlasti med mladostniki, vedno bolj množi število hudodelstev. Od lani do letos so zločini, tako ropi, posilstva in vlomi zrasli za 11 odstotkov. Toda ta žalostni pojav ni posebnost Amerike, temveč se opaža v vseh državah Evrope. To je posledica materializma naših dni, ko mladina ne pozna več idealov, ter slabih filmov in nemoralnega čtiva.

SPET PONESREČEN POSKUS

Amerikanci so v soboto ponoči izvršili četrti poskus, da bi zagnali umeten satelit na luno. Občinstvo je povsod sedelo pri sprejemnikih in poslušalo obvestila, kako se izstrellek odmika od zemlje, tako kot je navajeno slediti poteku športnih tekem. »Osemdeset tisoč kilometrov od zemlje!« »Sto tisoč« je od časa do časa javil radio. Ko je Pionir III. dosegel okrog 107 tisoč kilometrov, se je pa naenkrat ustavil in je zatem razpadel. Njegovi ostanki so se razleteli nekje nad Afriko.

Poskus je kljub temu dokazal, da bo s časom res mogoče izstreliti satelit na luno, s tem premagati privlačno silo zemlje in odpreti človeštvu plovbo po vsejmirju.

PLAVAJOČE MESTO

V nedeljo so splavili v Genovi velikansko ladjo Leonardo da Vinci, ki bo ena izmed 10 največjih na svetu. Prostornina znaša 32.000 ton, dolga je 231 metrov in široka 28. Na

Po svetu

ANGLIJA — Velika zavarovalna družba Eagle Star je bila uvedla poseben oddelek, ki se je bavil z zavarovanjem proti škodi, povzročeni po dežju. Zavarovalnina je bila zelo visoka, a posel se kljub temu ni obnesel. Odškodnino je zahtevalo premnogo izletnikov, katere je zalotil hud dež, zadnjič je družba morala izplačati okoli 7 milijonov lir športnemu društvu, ker je bilo prisiljeno odpovedati kriketno tekmo zaradi slabega vremena. »Oddelek proti dežju« bodo ukinitili.

ITALIJA — Nekateri lovci so prišli na misel, da so posnemali glasove raznih ptičev na magnetofon. Ko so hodili na lov, so spustili v delo zvočnike, pri čemer so se od vseh strani začele zbirati ptice, ki jih je bilo seve lahko postreliti. Ker je nastala nevarnost, da bi nekatere vrste ptičev izumrle, je lovsko združenje strogo prepovedalo uporabo magnetofona.

V okolici Rapalla živi Maria Raggio, katere sinček je udarjen od otroške ohromelosti in ne more hoditi. Mati je dolga leta prenašala otroka po kamniti stezi ob vsakem vremenu v šolo. Ker je nesrečni deček odličnjak in zelo priden, so vaščani sklenili razširiti pot, učitelj pa je obljubil, da bo on sam peljal fanta vsak dan v šolo in domov.

JUGOSLAVIJA — Na poti, ki vodi iz Raške do Kosovske Mitrovice, je postavljen kaj ne navaden spomenik. Na mestu, kjer je tovorni avtomobil zdrvel v prepad in se razbil v strugi reke Ibar, so potegnili na cesto ostanke, iz katerih so naredili spomenik, ki na bo v svarilo mimoidočim in obenem govori dan in noč o ponesrečenem neprevidnem vozaču.

ZDRUŽENE DRŽAVE — Amerikanci prihajajo res na vse mogoče domisleke, samo da služijo denar. Tako je izšla knjiga z naslovom: »Pet sto izgovorov za zakonce«. V njej najde mož, kadar pride prekasno domov in ve, da bo moral položiti račun boljši polovici, vsakovrstnih izgovorov na pretek. Ravno tako za primer, da se mu ni zljubilo prati posode. V Ameriki je namreč razširjena lepa navada, da posodo umivajo moški. Knjiga je imela tak uspeh, da so jo morali ponatisniti.

NOVICE

njej bo prostora za 1900 ljudi. Opremljena je z razkošjem, kakršnega ni v najdražjih hotelih. V kapitanovi kabini so nameščeni »ladijski možgani«, čudovit stroj, ki avtomatično poveljuje vsej ladji do odpiranja najmanjših vrat. Plavajoče mesto je stalo nič manj kot 20 milijard lir.

NOVOST V MEDICINI

Znana angleška zdravnica N. Kelsey in J. Baronn sta izvedla posebno vrsto operacije. Bolniku sta morala odrezati del kože s trebuha in jo prestaviti na ranjeno roko. Dolej je bil običaj, da so nato roko dali v mavc, dokler se nova koža ne zaraste. Imenovana zdravnica sta pa bolnikovo roko *hipnotizirala*, da je ostala za dobo treh tednov nepremična. Operacija je popolnoma uspela.

SKRIVNOSTNA ANTARKTIKA

Zemljina Antarktika, ležeča okoli južnega tečaja, postaja vedno bolj važna. Amerika in Sovjetska zveza se zanjo potegujeta zato, da bi tam postavili oporišča za mednarodni letalski promet. Zato proučujejo predvsem odotne podnebne razmere.

Na Antarktiki so v nekaterih krajih izmerili do 95 stopinj pod ničlo. Mraz pa večajo še snežni viharji, ki divjajo z brzino 200 kilometrov na uro. Pomislimo, da pri 55 sto-

pinjah zmrzne petrolej; pri 60 se guma lomi kot steklo. Ko pade temperatura pod 70 stopinj, se iz ust izdihani zrak strdi v ledene kristale; olje v motorjih postane gosto kot med in stroji odpovedo.

Odkrili pa so še druge tajne južnega sveta. Antarktika, ki meri okoli 14 milijonov kvadratnih kilometrov, ni celina zase, marveč je sestavljena iz več skupin otokov, ki so med seboj zvezane z ledenim oklepom. Ledena odeja je ponekod debela do 3.000 metrov. Gorje, če bi se raztopila! Površina oceanov bi se zvišala za 45 metrov in dosti kopne zemlje bi se potopilo v morje. Zato so tudi opustili misel, da bi ledeno površje razbili z atomskimi bombami, saj bi s tem izzvali nekak vesoljni potop.

BREZPOSELNOST

V septembru je bilo v Italiji 594 tisoč ljudi brez dela. V tej številki pa niso zajeti milijoni le na pol zaposlenih, ki s svojim zaslužkom spravijo skupaj komaj za enkratni dnevni obed.

Oglejmo si le razmere v Tržiču. V tamkajšnjih ladjedelnicah bi moralo biti nameščenih 5000 delavcev, pa jih je mnogo manj. V elektromehaničnih delavnicah jih je bilo od 793 delavcev odslovljenih 113. Vsak dan pa trka za delo po 30 novih moči. V oddelku za železniške vozove je od 971 nameščenec polno zaposlenih komaj 350.

Podobne razmere so v goriških livarnah Safog. Brezposelnost in beda se torej tudi v naših krajih širita.

Vse drznejše vmešavanje v slovensko politiko

(Nadaljevanje s 1. strani)

kazati, kako naletava težnja titovcev, da bi politično zavladaali manjšini, na odločen odpor med samimi Slovenci.

POD POVELJSTVOM TUJINE

Človek se mora vprašati, kje tiči nevarnost, da bi Neodvisna socialistična zveza politično zagospodarila nad slovensko manjšino. Nevarnost je po mnenju glasila Kat. Akcije v Narodnem svetu. Njegovo ustanovitev je treba preprečiti, ker je to titovska ideja.

Najprej je treba ugotoviti, da je ta trditve debela laž. Pobudo za Narodni svet, ki ga ljudstvo in zlasti mladina čedalje odločneje zahteva, so dali možje okoli Novega lista in Skupine neodvisnih Slovencev in z njo se strinjajo tudi odgovorni ljudje pri Kat. glasu, medtem ko imajo voditelji Neodvisne socialistične zveze glede Narodnega sveta še zmerom hude pomisleke in se niso še odločili, ali bi ga sprejeli. Edino to je resnica.

Trditve Vite Nuove, da je Narodni svet »titovska ideja«, nas v ostalem prav malo briga, ravnotako malo njena obrekovalna »bojazen«, da bi se s pomočjo Narodnega sveta slovenska manjšina lahko »pretvorila v skupino inozemcev« pod poveljstvom iz tujine.

Pri našem ravnanju se moramo ozirati na življenjske koristi ogroženega slovenskega ljudstva in ne na besedičenje laških nacionalistov. Narodni svet je že zavoljo tega potreben, da se med drugim pametno in pošteno reši tudi vprašanje Kulturnega doma v Trstu, ki mora biti po besedilu in duhu lon-

donske pogodbe na razpolago slovenski narodni manjšini in ne samo eni stranki.

PUSTITE NAS NA MIRU!

Gospode pri Viti Nuovi pa prosimo, naj pustite Slovence lepo pri miru in se raje ukvarjajo z zadevami lastnega naroda. Zakaj se vmešava glasilo nepolitične Ital. Kat. Akcije s toliko trmo v slovensko politiko? Saj je vendar vsakomur jasno, da to ne spada v področje verskega lista.

Če nam pa že hočejo za vsako ceno pomagati, naj se najprej zavzemajo za to, da bodo tukajšnji slovenski katoličani enakopravni v cerkvenem in verskem življenju. Tu bi nam njihova pomoč res utegnila koristiti.

Za to imajo več kot dovolj priložnosti. Saj jim je vendar znano, da obstoje v samem Trstu župnije, kjer tamkaj živečim številnim Slovincem ni dano, da bi slišali v svojem jeziku evangelija in pridige, da bi se v cerkvi zmolil naglas en sam slovenski oče naš ali da bi se tam slovenski verniki mogli v *materinščini* — *sposodati*. Če je Slovenec na smrti postelji in ne zna italijanščine, mora iskati dušnega pastirja izven župnije.

To so hujše razmere, kot vladajo v misi-jonskih deželah. Če bi ti Slovenci živeli namesto v Trstu kje v severni Afriki, bi bilo za njihovo dušno pastirstvo prav gotovo neprimerno boljše poskrbljeno.

To so, gospodje pri Viti Nuovi, resnični problemi, ki bi jih vi kot katoličani morali pomagati reševati Slovincem, ne pa, da se vse drznejše vtikujete v njihove strankarske spore, katere skušate kot popolnoma nepoklicani ljudje obračati v korist italijanskega nacionalizma!

I Tržaškega

SV. KRIŽ

Menda ne bo potrata časa, če si danes bežno ogledamo, kako je s prosvetnim delovanjem in narodno zavednostjo naših Križanov. Prav gotovo ne pretiravamo, če trdimo, da je naša vas postala zadnji čas v narodnem pogledu precej mlačna. V vasi imamo na žalost celo že več primerov narodnega odpadništva. Na te stvari bo morda kdo gledal bolj optimistično, češ da se bo proces raznarodovanja sam ustavil, toda ta sodba je po našem zgrešena. Sodimo namreč, da je predvsem od Slovencev samih odvisno, ali se ne bodo v bodočnosti več raznarodovali.

Mimogrede moramo omeniti, da se je naša vas v zadnjem času precej spremenila. Medtem ko je še pred nekaj leti štela okrog 1.700 duš, jih ima danes približno 2.600, in sicer po zaslugi beguncev iz Istre, ki so jih oblastva namenoma naselila v Sv. Križu. Priznati moramo, da so priseljenci precej podjetni. Odprli so novo trgovino in skladišče in nekdo je celo postavil ob cesti bencinsko črpalko. Begunci imajo poleg tega svojo šolo in otroški vrtec. Begunce smo omenili, ker tudi oni tvorijo važen člen v verigi raznarodovanja.

Za prosvetno delovanje se pri nas danes zanima le nekaj starejših oseb, ki se pretnogokrat zaman trudijo, da bi v prosvetno življenje vključili mladino. Razen nekaj dobro uspešnih prireditelj, na katerih sta nastopila skupina pevcev ter domači orkester, nismo že dolgo imeli nobenega večjega nastopa. O nekdanjem številnem pevskem zboru so nam ostali le spomini, sedanji zbor pa le životari. To je nastalo zaradi tega, ker so nekateri odlični in požrtvovalni pevci danes hudo zaposleni v svojem poklicu, nekaj pa se jih je izselilo.

O današnji kriški mladini pa lahko rečemo, da se je s kulturnim udejstvovanjem naravnost skregala. Mnenja je namreč, da je prosveta stvar starejšega pokolenja in da ni več moderno nastopati s kakim kulturnim sporedom na odru. Neverjetno se zdi, vendar je res, da marsikateri mladenič danes trdi, da nikakor ne more žrtvovati dveh ur na teden za pevske vaje.

Kvarne posledice, ki jih povzročata mlačnost in brezbriznost, pridejo najbolj do izraza zlasti ob začetku slehernega šolskega leta. Tedaj se nekateri slovenski starši prav nič ne pomišljajo vpisati otroke v italijanski vrtec ali šolo. Najslabše pa je, da se pri tem niti ne zavedajo velike krivice, ki jo delajo lastnim otrokom in tudi učiteljem, ki zaradi pomanjkanja učencev ne morejo dobiti službe.

V današnjem dopisu smo skušali prikazati, kako je z narodno zavednostjo v Sv. Križu. Stanje nikakor ni razveseljivo, vendar sodimo, da je treba enkrat za vselej pogledati resnici v obraz, kajti le tako bo mogoče nekaj zares učinkovitega ukreniti proti nadaljnjemu raznarodovanju tukajšnjih Slovencev.

D. Sk.

NABREŽINA

Na županstvu v Nabrežini se je v petek pričelo redno jesensko zasedanje občinskega sveta. Župan Furlan je imel daljše poročilo o letošnjem delovanju občine ter se hkrati

dotaknil nekaterih najvažnejših gospodarskih vprašanj. Iz poročila smo tako izvedeli, da predvideva proračun za leto 1959 okrog 40 milijonov primanjkljaja, kar je vsekakor zgovoren dokaz, da se občina nahaja v hudi gospodarski stiski. Župan je priznal, da se to stanje sicer ne more kar čez noč spremeniti na boljše, vendar je po njegovem prišel čas, ko je treba nekaj ukreniti, da se gospodarstvo občine postopno postavi na trdnjša tla.

Tega pa nikakor ni mogoče doseči z nadaljnjim navijanjem davkov, temveč z drugimi učinkovitejšimi ukrepi. V tej zvezi je iznesel vprašanje kamnolomov, ki so sicer last občine, a od katerih ima skupnost odločno premajhne dohodke. Od najemnin za kamnolome prejema namreč občina letno nekaj nad 3 milijone lir, čeprav je znano, da so nabrežinski industrijci v zadnjem času izruli tudi do 7 tisoč kub. metrov kamna letno. Če računamo, da se en kub. meter kamna prodaja po 50 tisoč lir, ugotovimo, da znaša letni izkupiček 350 milijonov, od katerih ne dobi občina niti ene stotinke! Dosedanje najemnine so določene v pogodbah, sklenjenih pred mnogimi leti in povečini na dolgoročno dobo.

Občinski odbor se že dolgo bavi z vprašanjem, kako naj se to nemogoče stanje zboljša, ne da bi bile pri tem prizadete koristi industrijskih podjetij in celotne proizvodnje. Župan Furlan je poročal, da bo sklical sestanek industrijcev in predstavnikov občine, na katerem se bo ta zadeva temeljito preučila. Namen sestanka je, da se pregledajo dosedanje pogodbe ter v sporazumu z industrijci določijo nove, pravičnejše najemnine.

Od ostalih gospodarskih dejavnosti si občina največ obeta od tujskega prometa. Zato je pred kratkim zaprosila notranje ministristvo, naj proglasi obalo od Štivana do nabrežinskega portiča za tujskoprometno področje, kar bo omogočilo, da se v Sesljanu ustanovi tudi samostojen urad za tujski promet.

O županovem poročilu bo svet razpravljal na prihodnji seji. Občinski možje so v petek tudi sklenili kupiti od Finančne intendance poslopje na trgu v Nabrežini, kjer je danes občinska knjižnica. To bo stalo 1 milijon 400 tisoč lir.

REPENTABOR

Ravnateljstvo za javna dela je pred dnevi dokončno odobrilo letošnji gospodarski načrt, s katerim je bilo naši občini nakazanih 8 milijonov 700 tisoč lir, takole porazdeljenih: za ureditev in asfaltiranje občinskih cest — 2 milijona; za preureditev garaže — 2 milijona in pol; za popravilo občinskih poslopij — 2 milijona 700 tisoč; za dokončno ureditev pokopališča in kapele na Colu — 1 milijon ter 500 tisoč lir za ojačanje javne razsvetljave.

Zvedeli smo, da namerava občina postaviti več električnih žarnic zlasti na Fernetičih, kjer je zaradi mednarodnega mejnega prehoda čedalje večji promet. V načrtu pa pogrešamo postavko za napeljavo javne telefonske govornice na Fernetičih, ki so jo že zdavnaj obljubili, a danes ni o njej ne duha ne sluha.

Virgilu Ščeku v spomin

Razgrajachi so se rjové odstranili in v ulici Sv. Frančiška je zavladal spet mir. Nadvse značilno pa je bilo, da ni tedaj policija aretirala niti enega med fašističnimi napadalci na Edinost, temveč pustila, da se nemoteno in nekaznovano vrnejo lepo domov.

Da italijanski vladi po drugi strani tedaj ni šlo v politični račun, da se tiskarna Edinost upepeli, je bilo razvidno tudi iz tega, da je prispel kmalu zatem v ulico Sv. Frančiška oddelek vojaštva, ki se je utaboril pod oboki v bližini se nahajajoče židovske sinagoge. Tu so vojaki ostali do polnoči ter nato prepustili varstvo tiskarne orožnikom.

BOJAZEN JE BILA UPRAVIČENA

Strah, da bi bila tiskarna Edinost prav lahko razdejana, je bil utemeljen, zakaj isti dan so se pripetili v Trstu naslednji dogodki.

18. Dr. E. BESEDNJAK

Fašisti so takoj po ponesrečenem napadu na našo tiskarno odšli pred srbsko pravoslavno šolo v ulici Vincenzo Bellini, vdrli v notranjost in tam uničili vse, kar jim je prišlo pod roke.

Namesto da bi kr. straže, poklicane takoj rja pomoč, zločince prijele in odpeljale v ječo, so se začele z njimi pogajati in jih prepričevati, naj vendar dajo mir, ter jim naposled dovolile, da so z v šoli ukradeno državno zastavo na čelu mirno in nemoteno odkorakali na sedež svoje črnosrajčniške organizacije.

Mnogo huje je pa bilo isti dan z delavsko zbornico v ulici Madonnina. Fašisti so poslopje naskočili z več strani; vdrli so vanj in zmetali na ulico pohištvo, spine in vse, kar so našli. Zatem so oblili prostore v vseh nadstropjih z bencinom in zanetili ogenj. Kmalu je objel plamen vso hišo, tako da so preplašeni trgovci in gostilničarji v ulici zaprli svoje obrate ter se razbežali.

Ko so prispeli ognjegasci, da udušijo požar, so fašisti jeli streljati nanje in rezati njihove gumijaste cevi. Policija je mirno gledala...

Vmes je odločno posegla šele v trenutku, ko je ogenj spravil v nevarnost tudi sosedne hiše in je bilo že nemogoče rešiti goreče poslopje delavske zbornice. Ob 10. uri zvečer se je na strehi pokazal rdeči petelin, ki je naznanjal, da je vse dopolnjeno.

Za tedanje razmere v naših krajih je spet značilno, da ni policija tudi sedaj aretirala nikogar, marveč pustila, da se požigalci nemoteno vrnejo v mesto.

Po srečno odbitem napadu na tiskarno in uredniške prostore Edinosti je naše politično vodstvo iznova prav odločno zahtevalo od državnih oblastev, naj vendar že enkrat učinkovito zaščitijo ogroženo poslopje.

Posredovanje dr. Josipa Wilfana in dr. Edvarda Slavika je bilo tembolj nujno, ker so se politična nasilja v mestu in okolici začela takrat z neverjetno močjo širiti. »Kazenske odprave« fašistov so na tovornih avtomobilih drvele zdaj sem, zdaj tja, da udarijo po nasprotnikih.

Tako so črnosrajčniki 2. marca naskočili Delavsko zbornico v Miljah, jo najprej temeljito opustošili in izropali ter zatem zažgali. Poslopje je zgorelo do tal.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

GORIŠKI MESTNI SVET

Na zadnji seji mestnega sveta, ki je bila v petek predpreteklega tedna, je župan dr. Bernardis najprej poročal o razgovorih, ki jih je imel z ministrom Lamijem Starnutijem in podtajnikom Krščansko-demokratske stranke Rumorjem o livarni SAFOG. Razprav so se udeležili poslanec Martina in predstavnik goriške trgovinske zbornice Bigot ter v začetku tudi predsednik pokrajinskega sveta dr. Culot. Župan je na seji prečital pismo, ki ga je prejel od ministra Starnutija tik pred odhodom v Rim. Minister mu je poročal, da bodo gotovo zavarovane koristi tistih delavcev, ki jih bo treba zaradi preusmeritve proizvodnje začasno odsloviti. Ko je goriško odposlanstvo ministru za državne udeležbe predložilo porazne posledice, ki bi jih povzročile trajne odpustitve delavcev v livarni vsemu gospodarstvu na Goriškem, je minister obljubil, da bo o zadevi poročal na sestanku ministrov. Podtajniku Rumorju pa je župan izročil obširno spomenico o zadevi. Rumor je obljubil, da bo obvestil ministrskega predsednika Fanfanija ter predsednika IRI Fascettija. Načelnik vlade ni mogel sprejeti zastopništva mestnega sveta, ker je imel druge obveznosti. Najvišja oblastva so pa sedaj natančno obveščena o položaju v livarni in o gospodarskem stanju goriške pokrajine.

Nato so razni svetovalci, med njimi Battello, Pedroni, Attems, Sfiligoj in Devetag, priporočali odboru, naj z vso pozornostjo zasleduje razvoj tega prevažnega gospodarsko-socialnega vprašanja. Jamstev, da bo kriza za delavstvo zadovoljivo rešena, goriško zastopništvo, kakor vidimo, ni dobilo. Krščansko-demokratski svetovalci Calderini pa je pripomnil, da ni mogoče dobiti večjih jamstev, dokler ne bo predložen zbornici preusmeritveni načrt IRI, kar se mora zgoditi do 31. januarja 1959. Župan je zaključil razpravo z izjavo, da bo odbor upošteval priporočila svetovalcev ter budno zasledoval potek dogodkov.

POKRAJINSKI SVET

O nezadovoljstvu s komisarsko upravo Prevalskega konzorcija za izboljšanje obsežnega zemljišča med Medano, Vipolžami in Mošo smo v Novem listu že večkrat pisali. To prevažno vprašanje je v soboto obravnaval tudi goriški pokrajinski svet. Razpravo je sprožil svetovalci Polletto. Država je v zadnjih 30 letih prispevala za vzdrževanje konzorcija 800 milijonov lir. Večletna komisarska uprava pa ni bila kos svoji nalogi. Da z upravo in njenimi izboljševalnimi napravami na prevalskem zemljišču nekaj ni v redu, v tem so se strinjali vsi svetovalci. Kljub temu ni mogel prodreti predlog treh levičarskih svetovalcev, da bi se od ministrstva zahtevala posebna preiskava, ki naj ugotovi, kdo je nerednosti zakrivil.

Z večino glasov pa je bil sprejet predlog demokristjanov, ki zahtevajo le od krajevnih oblastev, naj zadevo temeljito preučijo ter čimprej ukrepanje, kar je potrebno, da se nerednosti odstranijo. Z dosedanjim komasacijo so zlasti nezadovoljni majhni kmetovalci na obeh straneh meje in zato je nujno potrebno to zadevo ponovno preučiti. Prav tako je nujno potrebno, da se izvoli upravni svet

Prevalskega izboljševalnega konzorcija in čimprej ukine komisarska uprava.

Razprave o tem vprašanju se je udeležil tudi slovenski svetovalci Miladin Černe, ki je poudaril, da so najemniki prevalskih zemljišč nezadovoljni zaradi slabega vzdrževanja izboljševalnih naprav in zlasti zaradi pristransko izvedene komasacije zemljišč.

SAVODNJE

V petek zvečer so sovodenjski otroci z velikim veseljem obhajali prihod sv. Miklavža. V učnih prostorih so dijaki strokovne šole in domača dekleta pripravila pod vodstvom g. župnika in šolske voditeljice prav prijetno miklavževanje. Vrstile so se deklamacije, dvogovori in igrice. Višek je bil, ko je prišel Miklavž z angeleci, hudobami in darovi. Navzočih je bilo obilo mater, župan in brigadir. Po prireditvi so vsem še malce postregli, tako da so bili vsi zadovoljni in hvaležni prirediteljem, ki so ostali v svoji skromnosti za kulisami. Ob tej priložnosti se je močno občutilo, da nam manjka v Sovodnjah primerna dvorana.

Naš občinski svet je v sredo preteklega tedna soglasno sklenil vložiti priziv proti sklepu pokrajinskega sveta, ki je sicer sprejel cesto Štandrež-Sovodnje-Rubije v seznam cest, ki naj se po določenem vrstnem redu popokrajinijo, a je cesti odkazal na lestvici tako nizko mesto, da bo prišla na vrsto šele čez kake 4 ali celo 5 let. Svet popolnoma ujemljeno zahteva, da se omenjeni cesti prizna eno prvih mest na lestvici, ker spada med izredno prometne poti, saj veže Gorico z Zagrajem in Gradiško.

Popolnoma umesten in upravičen je tudi sklep, v katerem se zahteva za Sovodnje eno mesto v upravnem odboru goriške trgovinske zbornice in eno v posvetovalni komisiji za prosto cono. Svet obenem zahteva, da morajo tudi Sovodnje biti deležne ugodnosti proste cone.

Čitateljem Novega lista je znano, da je imela goriška občina v 10 letih, odkar obstaja prosta cona, skoro eno milijardo 800 tisoč lir dohodka. S tem je že leta 1957 ozdravila proračun, ki je sedaj aktiven. Sovodenjska občina pa ni imela v vsem tem času od proste cone niti lire dohodka, temveč celo izgubo, ker ni smela od blaga cone pobirati užitnine.

SMRT UGLEDNEGA ZNANSTVENIKA

V zagrebški bolnici na Rebru je v torek preteklega tedna umrl prof. Jože Makuc. Pokojnik se je rodil v Solkanu 1897. leta. Med rojaki je bil znan pod domačim imenom Palačarjev Jožili. Vsi njegovi sošolci, prijatelji in znanci so v njem cenili zlasti človeka lepega in kremenitega značaja ter plemenitega srca. Znanstveni krogi v Jugoslaviji so pa pokojnika spoštovali kot odličnega učenjaka in iznajditelja zlasti na področju kemije in fizike.

Pokopali so ga v Zagrebu na Miragoju 6. decembra popoldne, čeprav si je gotovo iz vsega srca želel, da bi sanjal svoj večni sen na domačem pokonališču in prisluškoval večni pesmi Soče planinke.

Naj sveti plemenitemu možu večna luč!

Njegovi hčerki prof. Mariji in sorodnikom pa ozrekamo globoko in iskreno sožalje.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Delavci pa vseh teh nasilij niso vselej mirno prenesli. Tako so v Miljah v odgovor na požig svojega sedeža še isti dan zažgali stanovanje fašistično usmerjenega pomorskega kapitana Frausina.

Večkrat so se pa vrgli na fašiste, še preden so ti mogli izvršiti napade. Ko so n.p.r. zvedeli, da se pripravlja v noči 2. marca kazenski pohod na mestni okraj Sv. Jakoba so zasnovali zasedo. Tovorni avto, poln fašistov, je prešel Goldonijev trg in krenil zastražiti Montuzze, ko je ob izhodu padla na vozilo bomba, ki je ranila osmorico črnosrajčnikov.

V teh burnih in divjih razmerah so Slovenci morali seve biti pripravljeni na vse.

OBLEGANA TRDNJAVA

Dr. Wilfanu in dr. Slaviku se je končno posrečilo doseči od generalnega vladnega guvernerja Mosconija, da je dal res pošteno zastražiti tiskarno. V njene notranje prostore je dal namestiti orožnike in nekaj časa celo vojake, ki so opravljali v njej dan in noč službo. Orožniki so ostali v tiskarni zelo dolgo časa, če se ne motim, več ko pol leta.

Čudno in prestrašeno so mimoidoči gledali s ceste na hodnike tiskarne v pritličju, natrpane z oboroženimi karabinjeri. Poslopje Edinosti je delalo vtis oblegane trdnjave. Meščani so se sprva strme spraševali, kaj se tu godi, a so se sčasoma privadili tudi na to vojno sliko.

Mi v uredništvu in delavci v tiskarni smo pa imeli občutek večje varnosti in lahko mirneje opravljali svoj posel.

Izredni varnostni ukrep guvernerja Mosconija je bil gotovo izdan po navodilih rimske vlade, ki ji politično ni šlo v račun, da se uniči tiskarna edinega dnevnika slovensko-hrvatske manjšine v Italiji.

Toda kdor je mislil, da so s tem zaščitene tudi vse ostale slovenske ustanove v Trstu, se je zelo varal. O tem so ga neutegoma uverili dogodki.

OPUSTOŠENJE NARODNEGA DOMA PRI SV. IVANU

Ob 4. uri popoldne istega 2. marca je namreč tridesetorica oboroženih fašistov vdrila v prostore Narodnega doma pri Sv. Ivanu, kjer so Slovenci imeli sedež prosvetnega društva z gledališkim odrom in telovadnico za Sokole. V pritličju je bila gostilna z vratom.

Ker so Slovenci pravočasno zvedeli, kaj se pripravljalo, so takoj obvestili orožnike, katerih postaja se je nahajala v neposredni bližini Narodnega doma, ter jih naprosili za zaščito. Karabinjeri so pa bili kot gluhi in se niso premaknili.

Medtem je poveljnik fašistične tolpe planil z granato v roki v kuhinjo restavracije in zahteval od gospodinje, naj pove, ali se hrani v poslopju slovenska zastava in kdo je v dvorani.

Ko je zvedel, da v njej ni nikogar, je gruča fašistov zdrvela po stopnicah v prvo nadstropje ter vdrila v dvorano. Tu so razbili klavir in potrgali na odru kulise; zatem zlomili vrata v oblačilnico Sokola in uničili vse, kar jim je prišlo pod roko.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ VIDMA

Predpreteklo nedeljo so v Furlaniji proslavljali »dan izseljencev«. V Vidmu in po drugih furlanskih krajih so številni govorniki razpravljali o vedno usodnejšem izseljevanju, ki zajema sicer vso Furlanijo, a smrtno nevarno ogroža bedno Karnijo in še bednejšo Beneško Slovenijo. Karnija je delno na boljšem zaradi tega, ker ima župane svoje krvi, ki čutijo z revnim hribovskim ljudstvom, ter poslance in senatorje, ki morajo imeti do preprostega ljudstva vendar nekaj obzira, če nočejo znebiti volivcev. Tudi »Karnijska skupnost« dviga od časa do časa ogorčene proteste proti oblasti in njihovi zanikni upravi. Tako je storila tudi v septembru, ko je odločno protestirala proti krivični razdelitvi 15 milijard, ki so določene za izboljšanje gospodarskih razmer v furlanski pokrajini. To pot je skupnost protestirala pri podtajniku za kmetijstvo poslancu Gorlatu. Očitalo mu je, da se milijarde trošijo v glavnem v furlanski ravnini in nič ali prav malo za hribovite kraje. Taka razdelitev je krivična, saj je bila furlanska pokrajina prišteta med pasivne kraje zato, ker živi glavni del njeneva prebivalstva v hribovih. Zato bi morala država prispevek razdeliti v prvi vrsti med Karnijce in Beneške Slovence, da bi v domačih krajih mogli nekaj zares koristnega storiti proti poraznemu izseljevanju. Čudimo se, da niso podobnega protesta dvignili tudi poslanci in senatorji, za katere so pri zadnjih volitvah glasovali volivci Beneške Slovenije. Zahtevati bi bili morali, da se primeren delež omenjenih 15 milijard določi za popolnoma zanemarjeno gospodarstvo Beneške Slovenije.

Iz uradnih podatkov izhaja, da je lansko leto zapustilo furlansko pokrajino 25.711

oseb. Pokrajinski urad za izseljence je omogočil, da je šlo v tujino le 6.854 oseb, 18.139 jih je odšlo na lastno pobudo ali po neposrednem vpoklicu, 918 jih je pa odšlo k svojcem. Največ izseljencev se je nastanilo v evropskih deželah, zlasti v Belgiji, Franciji, Nemčiji, Švici in Luksemburški. Okrog 1.500 se jih je naselilo v Južni Ameriki, nekaj manj kot 400 si je izbralo Avstralijo, nekaj sto pa jih je odšlo v razne afriške in azijske dežele.

Nekateri izmed govornikov so ob proslavi dneva izseljencev tudi omenili, da kroži po pokrajini vedno manj lončevcev in brusarjev iz Rezije in drugih hribovitih krajev. Čeprav statistični podatki ne povedo, koliko odstotkov odpade na izseljence iz Beneške Slovenije, vsakdo ve, da ji žal pritiče največji del tistih, ki morajo s trebihom za kruhom v mrzli tuji svet.

IZ TRČMUNA

V Novem listu smo svoj čas poročali, da je bila letos spomladi dograjena cesta iz Cpletišč v Trčmun. Zgradila jo je vojaška uprava. Ta cesta pa je sedaj žal v tako slabem stanju, da bo obnjo, če je ne bodo nemudoma posuli in poravnali. Če nastopi zima ali deževje, bo tako trpela, da se spomladi ne bo moglo več voziti po njej. Deževje in sneg jo bosta vso razvila. Zato bi morala naša občinska uprava takoj poskrbeti za njeno popravo.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

V Šempetru imamo obrtniško šolo in tudi v Reziji je pred nekaj meseci začela delovati v skromnih razmerah nekaka strokovna šola, ki je pa zasebna. V Vidmu imamo

zavod za srednjo in malo industrijo, ki daje poceni kredit vsem tistim, ki povečujejo in izboljšujejo svoje obrtniške obrate.

A mi v naših dolinah se sploh ne moremo posluževati tega zavoda, ker nimamo za to niti začetnih pogojev, kajti v naši obmejni deželi nimamo skoro nobenega resničnega obrtnika. Zato bi morali posvečati odslej vso pozornost našemu obrtniškem naraščanju ter poskrbeti, da spravimo tiste fante, ki dovršijo našo obrtniško šolo, k mojstrom v mesto, da kot vajenci izpopolnijo svoje znanje. Dobri obrtniki so prav gotovo eden izmed glavnih stebrov zdravega gospodarskega življenja vsakega naroda. Važna je naloga naših očetov in mater, da omogočijo svojim sinovom in hčeram, da se kot samostojni obrtniki ohranijo na domači zemlji. Tako jim ne bo treba odhajati v tujino na delo v razne rudnike. Naloga sicer ni lahka, a ljubezen in skrb staršev do lastnih otrok preмага vse ovire.

IZ REZIJE

Šestnajstletni Gelindo Buttolo iz Uče se je pred kratkim ponesrečil v gozdu pri sekanju smrek. Fant je nerodno stopil in zdrknil v prepad. Na srečo ga je pa zadržalo grmovje, ker bi se drugače gotovo ubil. Pri padcu si je hudo poškodoval prsni koš in zato se bo moral zdraviti v bolnici najmanj 30 dni. Mlademu fantu vsi iz srca želimo, da bi čimprej popolnoma okrevale.

IZ RAJBLJA

Od 15. do 20. decembra bodo pri nas volitve za notranjo rudniško komisijo. To bodo prve volitve po dolgi in mučni borbi, ki so jo pred nekaj meseci vodili rudniški delavci, da bi dosegli boljše delovne pogoje. Pri volitvah za notranjo komisijo bosta nastopila sindikata CISL in CIGL, vsak s posebno listo.

61

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Ob pogledu na sirotico sta Elizabeta in Franc Jožef obupno zajekala kot dva navadna smrtnika. Morda je bil ta zadnji trenutek, ko sta se čutila blizu, ker je srce v bridkosti spregovorilo.

Smrtne sence

Cesar je še skušal prikrivati javnosti pravi vzrok smrti. Ni hotel naznaniti svetu, da je dedič mogočne monarhije zagrešil samomor. Ministri so pa silili vanj, naj se pove resnica, ker da podaniki že marsikaj slišajo. V resnici so Taaffe in drugi velenemški politiki hoteli pregnati smrtne sence, ki jih je Rudolf še iz groba metal na njih zgrešeno politiko. Rudolfa so skušali proglasiti za norca. Res je 2. februarja 1889 uradna Wiener Zeitung objavila, da so zdravniki pri preiskavi prinčevih možganov ugotovili patološke napake in da je zato prestolonaslednik zagrešil dejanje v popolni zmedenosti.

Za Franca Jožefa je izjava pomenila majhno tolažbo. Elizabeto je pa globoko pretresla. V svoji čudni veri, da je vse človeku že

vnaprej od usode določeno, si je pravila, da jo sinove smrtne sence obtožujejo, češ da je njena bavarska kri povzročila omračitev uma. Obupana je vzklikala: »Čemu je Franc Jožef prestopil vrata naše hiše, čemu sem ga videla in me je on spoznal?«

Drugi dan po uradni objavi je prihitela iz Monakovega poročena hči Gizela. Z materjo sta stali ob sinu in bratu. Elizabeta je zadnjikrat poljubila otrple sinove ustne. Materina zatajevana bolelost je izbruhnila z divjo silo. Še isti večer je začela vpiti: »Ni res, ni mogoče, da leži Rudolf mrtev tam gori. Tečem pogledat, če je res«. Komaj so jo zadržali.

Franc Jožef je s težavo pregovoril ženo, da ni bila pri sinovem pogrebu. Bal se je, da ne bo vzdržala; bal se je kot človek, še bolj kot avstrijski cesar, ki ne sme pokazati, da je človek. Vendar se tudi on ni upal doli v kapucinsko grobnico. Vrh stopnic ga je objela groza in se je vrnil.

Naslednji dan so peli molitve za umrlim v dvorni kaveli. Povsod križi, sveče in grbi z velikim R. Poleg visokega katafalka stoji

vsja bleda Elizabeta, odeta v črn pajčolan. Po možganih se ji pode črne misli in se sprašuje, zakaj se je Rudolf končal. Razum ji ne da odgovora, a srce ga čuti...

V objemu smrtnih senc

Nesrečna mati Elizabeta se ni mogla potolažiti. Ves blesk cesarske krone ni pregnal temnih senc, ki so se plazile k njej iz trohobne cesarske mrtvašnice v kapucinskem samostanu. Cesarica se je predala tem sencam in je hotela kakorkoli priti v stik z mrtvim sinom.

Zvečer 9. februarja je že ob devetih zvečer odslovila dvorne dame in hčerko Valerijo, češ da hoče k počitku. Ko so odšli, se je oblekla v črnino in je skrivaj zapustila dvor. Na cesti je pomignila prvemu izvoščku, ki jo je srečal, in mu ukazala, naj jo urno odpelje h kapucinskemu samostanu na Novem trgu.

Nikdar prej si ni upala prestopiti praga cesarske grobnice. Zdaj se ji je pa zdelo, da jo kliče tajni Rudolfov glas k sebi. Morda se ji bo mrlič prikazal in ji povedal, zakaj je šel v smrt! Morda ji bo tudi izrazil željo, naj ga pokopljejo kje drugje. Take misli so ji blodile po glavi, ko je pozvonila na samostanskih vratih. Ko je prišel pater gvardijan in se je začudil ponočni obiskovalki, je odgrnila pajčolan in je pretresljivo zaprosila: »Cesarica sem, prosim vas, da me peljete doli k mojemu sinu.« (Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

„Trst je klical“ in „Alamut“

V Trstu je izšla pred kratkim knjiga novel in črtic Mare Samsa Trst je klical. Izdala jo je Založba tržaškega tiska, opremil in ilustriral pa Janez Pirnat. Natisnila jo je tiskarna Graphis.

Mare Samsa pravzaprav ni bilo treba šele predstavljati primorskim bralcem, saj jo že dolgo poznajo. Ker pa je to njena prva knjiga — kar začudili smo se, ko smo to zvedeli — je vendarle napisal Vladimir Bartol knjigi kratek uvod, v katerem je skušal podatí nekaj splošnih oznak njenega pisanja in z nekaj hitrimi potezami naslikati njeno pisateljsko podobo. Dejal bi, da je uvod skoro prekratek, vsaj kar se tiče biografskih podatkov. Zdelo se nam je namreč, da poznamo Maro Samsa, pa smo se ob branju tega Bartolovega uvoda zavedli, da jo poznamo prav malo, premalo. Pohlepno radi beremo vse, kar zadeva življenje in delo slovenskih pisateljev, morda zato, ker se o njih premalo piše, ker so odrinjeni v svet, ki ceni samo »proizvodnjo«, ki se da izraziti v valutí, nekam ob stran in ker že dolga desetletja slovenski narod ni tako željno pričakoval jasne, nedvoumne besede kakor danes, da bi mu pomagala preko bridkosti. Vladimir Bartol je tudi zelo dobro pogodil izrazito ženski značaj njenega pisanja.

V knjigi je objavljenih trinajst novel in črtic avtobiografskega značaja, in sicer po nekakem kronološkem redu z ozirom na njeno življenje. V prvi črtici Očka se ne vrne pretresljivo pripoveduje, kako je zaman iskala med ujetniki na tržaškem gradu leta 1918 svojega očeta, ki se ni vrnil iz vojne. V Zgodbi o goldinarju pripoveduje o svoji žalostni mladosti brez ljubečega, razumevajočega materinega srca, ob prestrogi teti. Potem doživlja mlade učiteljice, grenkost službe pod tujimi oblastniki, ljubezenska doživlja in materinstvo. Toda osrednja tema njenega pisanja je osvobodilni boj slovenskega naroda proti fašizmu in med zadnjo svetovno vojno. Toda o tem Maro Samsa ne pripoveduje v frazerskem, napihnjem, neosebnelem slogu, ampak preprosto, doživeto, kot o lastnih doživljajih, ki so posegla globoko v njeno intimnost, v njeno lastno usodo in prav zato je njeno pisanje zanimivo in vzbuja napetost v bralcu, katerega zanima, kako je ona, kako je človek reagiral na tako dogajanje. In tu prihaja do izraza njeno ženstvo, ki ga omenja Bartol v uvodu, njeno čisto žensko občutje v doživljanju zunanjih in večkrat strašnih in pretresljivih dogodkov. To dela

Pisatelj Pregelj hudo bolan

Pisatelj Ivan Pregelj, ki je poleg F. S. Finžgarja najmonumentalnija osebnost starejše generacije v sodobni slovenski književnosti, je že dalj časa bolan, a zadnji teden se mu je stanje močno poslabšalo. Njegovo stanje smatrajo za zelo resno. Pregelj je paraliziran po polovici telesa in trpi tudi od progresivnega poopncenja možganskega ožilja. Zdjaj ne more nič več pisati, medtem ko je do pred kratkim še lahko napisal kako besedo. Tudi govori le z veliko težavo.

NOVI SLOVENSKI PRAVOPIS

Delo na novem slovenskem pravopisu je v polnem teku. Kot znano, je sedanji Pravopis izšel leta 1950 v založbi Slovenske akademije v Ljubljani. Pravila ga je bila posebna pravopisna komisija. Novi, izpopolnjeni in povečani Pravopis bodo izdali leta 1960 ob desetletnici prejšnjega in bo pravzaprav peti v vrsti slovenskih pravopisov. Nova izdaja bo izšla pri Državni založbi Slovenije, pripravljata jo pa Inštitut za slovenski jezik in Zavod za kulturo slovenskega jezika. Med mnogimi znanstvenimi delavci, ki pripravljajo novo izdajo, bi bilo zlasti omeniti dr. Antona Bajca, dr. Rudolfa Kolariča, dr. Mirka Rupla, dr. Antona Sovreta, dr. Matveža Smalca, dr. Franceta Tomšiča in Josipa Vidmarja. Kot poročajo, bo novi pravopis poenostavljen, slovar pa precej povečan in bo knjiga imela okoli 1.200 strani.

Najdražji film

V Rimu že dalj časa pripravljajo velikanski film Ben-Hur, ki ga je finansirala neka ameriška družba. Stroški so bili preračunani na 13 milijonov dolarjev. Izkazalo se je pa, da znesek ne bo zadostoval. Dodati bodo morali še dva milijona, tako da bo film stal kar 9 milijard lir.

knjigo privlačno in zanimivo, precej bolj kot bi človek pričakoval.

Tudi njen slog je topel, osebni in preprost ter zrcali vso iskrenost njenega doživljanja. Da je poslušen in učinkovit instrument, ki se ga zna pisateljica mojrstrsko posluževati, pa je dokazala predvsem v zadnji noveli Trst je klical, ki je polna dramatične napetosti.

Avtobiografski značaj novel pa je tudi glavna hiba te knjige, ker je tako pisanje o lastnih doživljajih nujno zožilo njeno tematiko in oslabilo njeno epičnost. Pisateljici ni uspelo, da bi se rešila ožine svojega osebnega sveta in zajela s svojo ustvarjalno fantazijo širše človeško občestvo; da bi pisala o človeških izkušnjah sploh in ne samo o lastnih. Ni tvegala — ali bolje rečeno: ni še tvegala — drznega, odločilnega koraka, s katerim se pisatelj odtrga od lastne osebe in usode ter spregovori v imenu mnogih, kot oznanjevalec njihove usode, kot tolmač njihovih problemov. Toda morda bi bilo preveč pričakovati to od v bistvu lirične pisateljske narave Mare Samsa.

Dala nam je vsekakor lepo in — kot rečeno — zanimivo knjigo, eno najbolj zanimivih pripovednih knjig, kar jih je prišlo letos na slovenski knjižni trg.

Knjigo je ilustriral z linorezi Janez Pirnat, a vse ilustracije niso enako posrečene. Medtem ko sta n. pr. lepi tisti, ki ju najdemo ob straneh 80 in 96, so druge razkrojene in popolnoma nerazumljive, ker ni mogoče ugotoviti, kaj predstavljajo.

Svidenje z „Alamutom“

V založbi tržaške tiskarne Graphis je izšla druga izdaja romana »Alamut« Vladimirja Bartola.

Bartol je bil v času med obema svetovnima vojnama eden najbolj zanimivih in predvsem najbolj branih slovenskih pisateljev. Težko smo pričakovali vsako novo številko revije »Modra ptica«, v kateri je objavljal svoje novele. V takratno slovensko pro-

zo so prinašale nekaj novega, neko novo psihološko napetost, diš nekakega pustolovstva, ki je bilo do takrat od vseh oblik epičnega pripovedovanja slovenski literaturi najbolj tuje. Slovensko pripovedništvo se je do takrat nekam krčevito držalo kmečke in malomeščanske snovi — bilo je provincialno in zelo konservativno po motivih. V njem smo zlasti mladi pogrešali svetovljanske širine, daljnih kontinentov in likov s psihologijo modernega človeka. Zato so imele tista leta tak uspeh knjige kot »Odmevi rdeče zemlje«, »Student Štefan«, »Srečanja z nepoznanimi«, ki so razširile obzorje slovenskega človeka in ga osvobajale provincialne zatohlosti, ali pa so znale to tesnobo in hrepenenje po širini, po povezanosti s svetovnim dogajanjem izraziti.

Bartolove novele pa so bile napisane iz psihološkega razpoloženja modernega človeka, Slovencavetovljana, ki se je čutil domačega na pariškem tlaku, se tikal z natakariji v kavarnah na Montmartru in imel za prijatelje Ruse, Nemce, Norvežane in Kitajce. To je bil slovenski človek, ki je bil trdno zasidran z ljubeznijo v slovensko zemljo, a je gledal v svet, se odpiral proti njemu in ga ljubil, ne pa se mu provincialno plaho izmikal. Zato smo imeli radi Bartolove novele, ki so nam prikazale slovenskega človeka v novi perspektivi. A bile so tudi zanimivo napisane.

Potem je prišel njegov roman »Alamut«, fantastično pustolovska zgodba, ki se je dogajala v daljnih krajih in časih, in z njim je končno zavonjalo v slovenski literaturi po avanturi, vanjo je zavel vroč veter iz azijskih puščav ter vzbujal občutek sproščnosti, širine, pustolovske brezskrbnosti in veselja za odkrivanje tujih dežel in ljudi. Zato smo ga željno brali in se nismo brigali za to, kaj pravi literarni kritiki.

Potem je prišla vojna, meje so se zaprle in Bartolovo drzno pustolovsko pero se je zataknilo. Ko je spet zdrselo po papirju, je bilo težko, pikro, pero človeka, ki išče avanture le še v kavarni domačega mesta, le v literarni družbi in v malo resnih polemikah.

A nič zato, ali pravilneje rečeno, prav zato smo novega srečanja z »Alamutom« še bolj veselí. Spomin nas je na občutje lastne mladosti in na Bartola, ko je še spadal k avantgardi slovenske literature. J.

Zapiski pod črto

6. decembra: Gospa S. mi je povedala, da je njena šestletna hčerkica danes zjutraj dejala svojemu starejšemu bratcu, ko sta občudovala Miklavževa darila: »Skoda, da si mi povedal, da ni sv. Miklavža.« Toda kljub temu, da sta oba »vedela«, da ga ni, je presenečena gospa trenutek nato opazila, da vendarle še oba verujeta vanj. »Rokavičke in šal pa je le prinesel pravi sv. Miklavž kajne, mama?« je vprašal fantek.

Prav imata, da verujeta. Sv. Miklavža je porodila čista puezija, in če je puezija nekaj resničnega in živega, je resničen in živ tudi sv. Miklavž, kakor so živi Rdeča kapica, Sneguljčica, Janko in Metka in čarovnica in volk, ki lahko požre staro mamó živo. Nič ni tako živega, kakor te postave, porojene iz poetične fantazije. Svetemu Miklavžu se ni treba bati konkurence »dedkov«, porojenih iz birokratskih možganov: živel bo tako dolgo kot puezija sama.

7. decembra: Neki ugledni slovenski glasbenik mi je izjavil: »V neki vasi v tržaški okolici poučujem pevski zbor, a je težko, ker nimajo nikdar časa. V ponedeljek zvečer so še izmučeni in zaspani od nedeljskega plesa, v torek zvečer ima vajo cerkveni pevski zbor, v sredo zvečer je na televiziji 'Canzonissima', v četrtek zvečer 'Lascia o raddoppia', v soboto zvečer pa 'Musichiere'. Tako preostane samo petek. In takrat jaz moram imeti čas.«

8. decembra: Ko prebiram določen avstrijski dnevni tisk, zlasti tisti, ki izhaja na Koroškem, se mi zdi, kakor da se je za tiste, ki pišejo vanj uvodnike, čas ustavil tam nekje pri letu 1938. Človek se ne čudi toliko njihovi zakrknjenosti in hudobiji, kot pa njihovi neumnosti. Avstrija je doživela zaradi kratkovidne nacionalistične politike, kakor jo je začela zdaj spet uganjati, že dve katastrofi: leta

1918 in leta 1938 (da ne omenjamo druge svetovne vojne in tuje zasedbe), pa se vendar zdi, da ni nacionalističnih krogov v Avstriji nič izmodrilo. Za razpad avstrijskega cesarstva in nesreče, ki so zadlele Avstrijo pod nacizmom in v drugi svetovni vojni, se skušajo znesti zdaj bivši nacisti iz province, ki ne vidijo dalje od svojega nosa, nad ubogo slovensko manjšino, kakor da se bodo s tem znebili svojega kompleksa manjvrednosti, zaradi katerega se napihujejo. Ker nimajo drugih zmag, da bi jih praznovali, praznujejo spet z vsem nacionalističnim hrupom in voltim donenjem fraz »zmago« v daljnem koroškem plebiscitu. Toda slovenski narod je doživel medtem drugo svetovno vojno, v kateri je zmagal, in še marsikaj, zato zre danes zviška na take tipe iz zatohlega nacističnega ozračja in vidi v njih le anahronistične ostanke Hitlerjevega Rajha.

Ker pa vemo za slabost avstrijske demokracije do takih anahronističnih pojavov, se bojimo, da jim bo podlegla in s tem pahnila Avstrijo v novo nesrečo. Zgodovina uči (in Francija je najnovejši primer za to), da se tlačenje tujih narodov vedno maščuje nad narodom tlačiteljem, ali bolje rečeno, nad narodom, ki dopušča, da njegovi voditelji tlačijo drug narod v njegovem imenu. Nacionalistične fraze, v imenu katerih kratijo pravice drugemu narodu, so kot strup, s katerim se zastrupi in pogosto pogubi vladajoči narod. Krivice, povzročene drugemu narodu, nikdar ne prinesejo sreče, moči in ugleda nobenemu narodu, pač pa izpodkopljejo njegovo lastno svobodo in moč. V tem je zgodovinska zakonitost, ki jo izraža star pregovor s preprostimi besedami: božji mlini meljejo počasi, pa »gvišno«. Tudi Avstrija ima svoje manjšine v tujini.

Slovinci smo spoštovali novo povojno Avstrijo, ker smo videli v njej demokratično in pravično državo. Videli smo v njej enega izmed temeljev bodoče pravične ureditve srednje Evrope. Zdjaj pa moramo odkrito izjaviti, da nas je razočarala. In ne prvič. Politika provincialnih nacionalistov, naperjena zoper njeno lastno neodvisnost, je bila vedno prekletstvo te države.

GOSPODARSTVO

NOVA POLITIKA S PŠENICO V ITALIJI

Že pred prvo svetovno vojno, to je pred več kot 40 leti, je Italija začela uvažati žito, predvsem pšenico, ker domača proizvodnja ni zadostovala. Potrošnja krušnega žita je bila in je še vedno v Italiji zelo visoka, kar je značilno za vse države, ki imajo nizko življenjsko raven. Bila so leta, ko je v Italiji manjkalo 30 milijonov stotov krušnega žita! Da se to stanje popravi, je fašizem pred 30 leti zasnoval tako imenovano bitko za pšenico (battaglia del grano), s čimer je hotel zagotoviti zadostno količino kruha za vse prebivalstvo. To ni hotel doseči samo s tem, da so začeli sejati žito na večjih površinah, temveč zlasti s povišanjem hektarskih donosov. Strokovnjaki so dobili nalogo, da vzgojijo nove sorte, ki naj dajo večje hektarske donose, opozorjeni so bili obenem, da je treba sploh zboljšati kmetijsko tehniko.

Ta cilj so Italijani dosegli, kajti hektarski donosi so se zvišali in država je glede krušnega žita postala neodvisna od inozemstva. S tem letno prihrani tudi mnogo deviz. Hektarski donosi pa so se mnogo bolj zvišali po drugi svetovni vojni kot pod fašizmom. Danes je italijanska kmetijska tehnika glede pridelovanja žita na višku. Odlične so tudi nove italijanske pšenične sorte, s katerimi dosežejo res zavirljivo visoke hektarske donose. Za italijansko kmetijsko tehniko in nove pšenične vrste so se začeli zanimati tudi v inozemstvu, zlasti v Jugoslaviji. Na podlagi italijanske tehnike so letos posejali v Jugoslaviji nad 200.000 ha zemljišč, z italijanskimi sortami pšenice pa so posejali skoraj 1/2 milijona ha, predvsem v Vojvodini in v Makedoniji.

V nekaterih italijanskih pokrajinah na severu presega srednji hektarski donos 35 stotov (Cremona, Brescia, Mantova), za vso Italijo pa znaša okoli 20 stotov, kar ni ravno mnogo, če ga primerjamo z donosom na Nizozemskem, v Angliji in Danski. Dejstvo pa je, da so hektarski donosi v nekaterih italijanskih pokrajinah (Brescia, Cremona, Mantova) najvišji v Evropi, tako da se srednji hektarski donos v teh krajih bliža 40 stotom. Res pa je tudi, da v nekaterih pokrajinah južne Italije in na otokih znaša hektarski donos manj kot 10 stotov. Zaradi splošne nizke izobrazbe in drugih vzrokov si moderna kmetijska tehnika v teh pokrajinah le s težavo utira pot. Vprašanje je tudi, ali se v nekaterih krajih sploh splača sejati pšenico, čeprav z njo danes posejejo skoraj vso orno zemljo.

Današnji pridelek pšenice v Italiji zadostuje za vso domačo potrebo, tako da ostanejo precejšnje količine za izvoz. Italija sicer še vedno uvažuje pšenico, a le trdih sort, to je takih, ki služijo za izdelovanje testenin. Trdih sort pšenice pridelava Italija premalo, a stroški za uvoz so več kot poravnani z izvozom krušnega žita. Italija pa ima težave z izvozom, ker je domača pšenica mnogo dražja kot ona na svetovnem trgu (2 tisoč in več lir za stot). Mnogo pšenice izvažajo zlasti Kanada, ZDA, Argentina in Avstralija, v zadnjem času nekoliko tudi Rusija. Če hoče Italija izvoziti mehko pšenico, mora izgubo kriti država.

Zadnji dve leti pa je Italija glede pšenice ubrala novo politiko, ki teži za tem, da se s pšenico posejane površine skrčijo. Namesto pšenice, naj se začno vzgajati druge kulture, zlasti krma. Če bo več krme, bo mogoče gojiti več živine in bo tako na razpolago več mesa domače proizvodnje. Posledica tega bo, da se bo znižal uvoz živine in mesa iz inozemstva. Ta stane Italijo mnogo desetih milijard lir na leto.

Vlada želi predvsem, da se poseje manj mehkih vrst. Da bi se kmetovalci za to lažje odločili, je vlada napovedala, da bo izplačevala prihodnje leto (pridelek 1959) samo 6.200 lir za stot mehke pšenice, ki bo pridelana v severni Italiji. Ta cena je za 500 lir pri stotu nižja kot doslej. Manjši izkupiček pa naj kmetovalci poravnajo s tem, da izpopolnijo kmetijsko tehniko in sejejo le izbrane sorte.

TRGOVINA Z VINOM

Letošnji pridelek vina je bil v vsej Italiji zelo obilen, po dobroti pa znatno slabši od lanskega. Na splošno ima vino eno stopinjo alkohola manj kot lansko leto. Pri nekaterih vrstah, posebno pri malvaziji, znaša razlika mnogo več. To je nastalo zlasti zato, ker so bile trte preobložene z grozdom. Tudi pri trtah imamo enak pojav kot pri živalih: če bi krava imela trojčke, bi ne bilo za vse dovolj mleka. Tudi trta ni mogla v listih pridelati dovolj hrane za vse grozdje. Malokateri vinogradnik pa je to pravočasno uvidel in prav redki so trto tako razbremenili, da so že avgusta meseca odstranili nekoliko odvečnih grozdov.

Z letošnjim pridelkom je Italija zavzela prvo mesto na svetu in je pustila daleč za seboj Francijo, ki je bila doslej prva. Italija je letos pridelala toliko vina kot Francija in

njena kolonija Alžirija skupaj. (V Italiji je bilo okoli 58 milijonov, v Franciji okoli 43, v Alžiriji pa 15 milijonov hl vina).

Za vinogradnike je letos dobro, da so bile jeseni zaloge starega vina skoraj prazne in je novo vino prišlo mnogo prej v potrošnjo kot druga leta. Zato ni bil padeč cene za novi pridelek tako velik, kot bi drugače bil.

Pri nas letos iščejo zlasti vina dobrih sort, in sicer taka, ki vsebujejo nad 12 stopinj alkohola. Za dobre vrste tokajca, malvazije, zelena, burgundca (pinota) so trgovci iz Vidma plačali tudi 140 in celo 160 lir za liter. Nad 100 lir je doseglo skoraj sleherno zdravno vino z nad 12 odstotki alkohola. Ves november pa je bilo prav malo povpraševanja po navadnih, šibkejših vinih, za katera so trgovci plačevali povprečno po 6 lir za stopinjo alkohola. V decembru pa so začeli kupovati tudi navadna vina, katerih cena je tudi nekoliko zrastle in se suče danes med 75 in 90 lir za liter. Če pa vsebuje vino komaj 10% ali še manj alkohola, se zaenkrat za taka vina brigajo le redki kupci.

Izkušnje zadnjih let dokazujejo, da je potrebno gojiti samo vina odličnih sort, kajti le-ta se lahko kmalu in dobro prodajo. Tokajec je že skoraj izpodrinil rebulo, ki je pri nas kraljevala skozi stoletja.

KRAMP GRE V POKOJ

Če je bilo količjak dobro vreme, si v prejšnjih zimah videl naše kmetovalce, kako so s krampom in lopato zemljo globoko prekopavali, rigolali za ureditev novih vinogradov. Danes se to izgublja in namesto krampa in lopate je stopil stroj. Z močnimi motornimi plugi se tudi lapornata in soldanasta tla prerorjejo en meter globoko, buldožerji pa zemljišče izravnavajo. V treh urah izvršimo s stroji toliko dela, kolikor so ga opravili prej 4 delavci v 2 mesecih 8 ali 9 ur na dan. Ne prihranimo pa samo na času, temveč tudi na denarju, in sicer kar 2 tretjini.

Športni pregled

CAMPBELL — KRALJ HITROSTI

Dne 10. novembra je Anglež Donald Campbell na jezeru Coninnton v severozahodnem delu Anglije postavil nov višek v vožnji z motornim čolnom. Dosegel je namreč ogromno hitrost 400 km na uro!

Donald Campbell je sin znanega dirkača Malcolm, ki je bil tudi svetovni prvak v dirkah z motornim čolnom. Donald se je prvič predstavil javnosti pred 3 leti, ko je na jezeru Ullswater dosegel povprečno hitrost 325,5 km na uro. Novembra 1955 pa je na jezeru Mead v Ameriki vozil s hitrostjo 347,9 km na uro. Toda 37-letni Anglež ni bil še zadovoljen z uspehom. Izpopolnil je svoj čoln in septembra 1956 dosegel na jezeru Coninnton hitrost 363 km na uro.

Vedeti je treba, da je na malokaterem jezeru mogoče doseči tako velike hitrosti. Eden bistvenih pogojev za uspeh je, da mora biti voda popolnoma mirna. Po zadnji rekordni vožnji je Campbell izjavil, da tudi jezero Coninnton ni primerno za hitrejše vožnje in da bo zato iskal druga jezera v Italiji, Kanadi in Švici. Njegov cilj je namreč doseči hitrost 300 milj ali 480 km na uro.

Campbell ni samo dirkač, ampak tudi konstruktor, saj kar sam pripravi skoraj vse načrte za svoj čoln. Da je lahko postavil zadnji višek, je moral marsikaj popraviti tako pri motorju kot na aerodinamičnem trupu čolna. Od znanega športnega mecenca, Bullyja Butlina je prejel okrog 10 milijonov lir, ki jih je potrošil za nadaljnjo izpopolnitev Blue byrda K 17 (Modre ptice), čolna s turboreakcijskim motorjem. Ko je Modro ptico spustil v vodo, je

zabeležil uspeh: 400,12 km na uro! Gledalci so na površini jezera videli le belo črto.

Toda Campbell hoče doseči še en cilj: to je višek na suhem. V ta namen je že pripravil načrte za dirkalni avtomobil z letalskim reakcijskim motorjem, ki naj mu omogoči, da se približa ogromni hitrosti 700 km na uro.

LORGER NAJBOLJŠI ŠPORTNIK

Beograjski dnevnik Politika je sestavil lestvico najboljših letošnjih športnikov Jugoslavije. Na prvo mesto lestvice je postavil Slovenca Stanka Lorgerja. Razvrstitev je naslednja: 1. Lorgjer (atletika); 2. Komac (jadranje); 3. Vukov (rokoborba); 4. Milčević (padalstvo); 5. Lončar (streljanje); 6. Cerar (telovadba); 7. Harangozo (namizni tenis); 8. Mitlič (nogomet); 9. Jakovljevič (boks) in 10. Korac (košarka).

SPORT PO SVETU

Tenis — Italija je v mednarodnem polfinalnem tekmovanju za Davisov pokal, ki je bilo v Sydneyu, porazila Filipine in se bo tako srečala z ZDA.

Rugby — Italija je v nedeljo v Cataniji premagala državno reprezentanco Romunije s tesnim izidom 6:3.

Košarka — V ponedeljek je bilo v Pesaru srečanje med Italijo in Jugoslavijo. Tekma je bila zelo zanimiva in na koncu so domačini prekosili goste kar za 5 točk. Končni izid je bil 62:57 (23:23) za Italijo. Najboljša igralca sta bila Italijan Pieri in Jugoslovan Korac.

Nogomet — V finalu nogometnega pokala Jugoslavije sta se v Beogradu srečali moštvi Crvene zvezde in Veleža. Zmagala je Crvena zvezda s 4:0 in tako že četrtič osvojila pokal Jugoslavije.

9

Za
naše

naimlaše

V
S
R
C
UA
f
r
i
k
e

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

44

Sergej je zelo popravil vtis, ki so ga napravili name tisti Ukrajinci na »sprejemnem« bloku, in odslej sem tudi nje sodil bolj prizanesljivo. Naroda, ki ima ljudi, kot je bil Sergej, ni mogoče soditi samo po drhali, pa naj se zdi še tako značilna zanj. Bil je srednje velik, močan, širokopleč fant zdravega, zagorelega obraza s širokimi ličnicami in lepih, rjavih oči. Močni, enakomerni zobje so se mu belo zableščali, kadar se je nasmehnil, to pa je bilo skoro vedno, ker je bil izredno vedrega, optimističnega značaja. Pozabil sem že, kdaj in kako sva se prvič srečala. Le to vem, da naju je zblížala neka nagonska simpatija, in od tedaj sva bila veliko skupaj. Če je le mogel, je prišel sedet na mojo posteljo, ali pa sem šel sedet jaz na njegovo. Večkrat je bil zadnji, ki se je na štubakov poziv »Alles zu Bett!« (Vsi v posteljo!) odtrgal od moje postelje in zlezal v svoje nadstropje, od koder mi je še žarel nasproti njegov nasmeh tudi potem, ko je bilo zapovedano strogo molčanje. Bila sva približno enako stara in oba študenta, in kljub temu, da sva zrastle v čisto drugih razmerah, je bilo med nama marsikaj sorodnega in o marsikateri stvari sva podobno sodila. Ze-

lo ga je zanimalo, kako je bilo pri nas, razmere na naši slovenski univerzi in sploh v zahodni Evropi; tisto, kar sem mu pripovedoval, je potem primerjal z razmerami v Sovjetski zvezi. On pa mi je pripovedoval o razmerah v domačem sibirskem mestu, o univerzi, o študentskem življenju, o športu, o sibirski naravi in sibirskih dekletih. V njegovih rjavih očeh je bilo brati globoko domotožje po domovini in po svobodnih sibirskih tajgah, hkrati pa ga je tudi zelo zanimalo vse, kar sem mu pripovedoval o življenju pri nas v Sloveniji in v Evropi. Oba sva bila prepričana, da se bova po vojni, v svetu svobode, ki ne bo poznal več dotedanjih pregrad med narodi in državami — tako sva pač pričakovala v svojem idealizmu in do neke mere tudi čisto upravičeno — večkrat videla in ostala vedno prijatelja.

Bil je letalec v ruski vojski, a so ga zbili in ker je hotel zbežati iz taborišča vojnih ujetnikov, so ga poslali v Dachau. Sanjarij je o tem, kako bi spet pobegnil, hkrati pa je bil velik realist in je znal mojstrsko izkoristiti vsako priložnost. V tem je bil pristen Rus. Redno mi je nesil porcije juhe, ki jo je znal »organizirati« po tajnih ruskih »kanalih«, ko pa sem jaz še v Revier dobil prvi paket od svoje matere, mi ga je pomagal prazniti, in to je zapečatilo najino prijateljstvo.

Tam v Revierju sem videl umirati tudi prve ljudi v Dachau. Umirali so skoraj neopazno. Še sosedje so komaj opazili. Nihče ni

TEDENSKI KOLEDARČEK

14. decembra, nedelja: Spiridion
 15. decembra, ponedeljek: Konrad
 16. decembra, torek: Evzebij, Albina
 17. decembra, sreda: Lazar
 18. decembra, četrtek: Gracijan
 19. decembra, petek: Tea, Urban V.
 20. decembra, sobota: Evgenij

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 10. decembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	623—627 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	72—74 lir
100 francoskih frankov	132—135 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148—149 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	706—708 lir
napoleon	4850—5050 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 14. decembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika sedmih dni v Trstu; 15.40 Vokalni oktet »Planika«; 17.00 »Ana Bolena« (napisal Mario Vani, prevedel F. Zupan), radijska drama, Igrajo člani RO; 21.00 Narava poje v pesmi: »Tam v zraku pa po snegu zadiši«; 22.10 Koncert tenorista Janeza Lipuščka, pri klavirju Danilo Svava.

Ponedeljek, 15. decembra, ob: 11.30 Predavanje: »Razgledna restavracija na vrtiljaku«; 18.00 Radijska univerza: F. Briatico: Industrijska revolucija 19. stol.: »Veled podjetništvo v Italiji«; 18.10 Brahms: Simfonija št. 4 v E-molu, op. 98; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Sergej Prokofiev: »Zaljubljen v tri oranže«, opera v štirih dej. Orkester in zbor Ljubljanske Opere, vodi Bogo Leskovic.

Torek, 16. decembra, ob: 18.00 Z začarane police: Marija Polak: »Stirje modri tovariši«; 18.10 Simfonični koncert Tržaške filharmonije, ki ga dirigira Pierre Monteux; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna: »Stoletnica rojstva ameriškega predsednika Theodorja Roosevelta«; 22.00 Umetnost in življenje: »Oživljeno zanimanje za cerkveno umetnost«; 22.15 Koncert klarinetista Giorgia Brezigarja in pianista Bruna Bidussija.

Sreda, 17. decembra, ob: 11.30 Zena in dom, obzornik za gospodinje; 18.00 Radijska univerza: G. Colonnetti: Pomenki o avtomatizaciji: Avtomatizacija in delavski sindikati; 18.10 Dvorak: Koncert za violino in orkester v A-molu, op. 53; 19.00 Zdrav-

stvena oddaja; 21.00 »Sosedov sin«, igra v dveh delih, ki jo je napisal J. Jurčič, za radio priredil M. Javornik. Igrajo člani RO.

Četrtek, 18. decembra, ob: 11.30 Predavanje: Cestveno življenje v živalskem svetu: Zvestoba; 18.00 Z začarane police: Zora Bole: »Povest o hvaležnem orlu«; 18.10 Bartok: Divertimento za godala; 18.40 Medjimurske narodne pesmi; 19.00 Šola in vzgoja: »Evropska šola v krizi« in »Vzgojna posvetovalnica«; 21.00 Charles Chilton: »Potovanje na Mesec«, 7. slika. Igrajo člani RO; 22.00 Iz sodobne književnosti: »Tragedija prvega ruskega Nobelovega nagrajenca Bunina«; 22.15 Koncert tenorista Renata Kodermaca; 22.30 Chopin: Štiri impromptui v izvedbi pianista Nikite Magaloffa.

Petek, 19. decembra, ob: 11.30 Zivljenja in usode: Letošnji Nobelovi nagrajenci za medicino; 18.00 Radijska univerza: I. Artač: Življenje starih Egipčanov: »Domača opravila«; 19.00 Sirimo obzorja: »Mladi državljani«, 14. oddaja; 20.30 Orkester Srečka Dražila; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika: »Energetsko izkoriščanje smeti«.

Sobota, 20. decembra, ob: 11.30 Predavanje: »Božična darila v starih časih«; 15.00 Dolinski tercet; 16.00 Novela tedna: Jens Peter Jacobsen: »Gospa Föns«; 17.00 Velika dela slavnih mojstrov; 18.00 Oddaja za najmlajše: »Starka in sonce«, mladinska zgodba, ki jo je napisal France Ravan. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Nicola Manzari: »Nekdo je ob ograji«, radijska drama — Igrajo člani RO; 22.30 Slavni pianisti.

ŽENSKI KOTIČEK**LEP POGLED**

Oči — Vsak večer si umijte oči z rožno vodo ali z močnim mlačnim kamilčnim čajem. Če so zjutraj vaše oči nabrekli, jih pokrijte s koščkom vate, pomočnim v slano vodo, ki jo dobite tako, da prekuhate žlico soli v pol litra vode.

Ne podčrtujate oči s črnim svinčnikom, ker to ni lepo; oči se zde starejše, pogled pa utrujen. Veke si le nalahno premažite z mastno kremo.

Trepalnice — Če želite imeti goste in močnejše trepalnice, si jih vsak večer drgnite s ščetko, namočeno v mešanico, ki jo sestavljajo kavna žlička ruma in tri kavne žličke ricinusovega olja. Zjutraj ščetkajte trepalnice z briljantino, in sicer navzgor, da bodo lepo zaokrožene. Ne uporabljajte debelega sloja črnila za trepalnice, zlasti ne, če ste plavalaska. Bolje je, da pomešate svetlejšo barvilo z briljantino.

Obrvi — Nikar ne brijte obrvi, sicer bodo izgubile prirodni videz in gostoto. Popravite jih tako, da odstranite dlačice s pinceto. Zjutraj krtači obrvi v smeri rasti in proti smeri dlačic. To narediš s ščetko, ki je bila pomočena v briljantino.

NAS RECEPT**POTICA IZ BEZGOVEGA CVETJA**

V skledi stepi eno jajce, ga malo osoli, prideni pest bezgovega cvetja, narahlo zmešaj in otresi v ponev z razgreto mastjo, ki mora biti za prst visoka. Ko se potica od spodaj zarumeni, jo obrni, in ko je še na drugi strani rumena, jo postavi na mizo.

KROZEK SLOVENSКИH IZOBRAZENECV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 19. dec., ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje časnika Milana Vršaja

»O FILMSKI UMETNOSTI«

Krožek slovenskih izobražencev v Trstu in Krožek slovenskih izobražencev v Gorici sporočata, da priredita na zadnji dan leta v okolici Trsta skupno silvestrovanje s pestrim sporedom ter smučanje v Podkorenu blizu Planice. Prijaviti se moraš osebno ali po pošti najkasneje do 21. dec. Za podrobnosti boš zvedel na prihodnjem sestanku ali pa po telef. št. 28-770.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE S SODELOVANJEM GLASBENE MATICE V TRSTU

V soboto, 13. decembra, ob 21. uri in v nedeljo, 14. decembra, ob 17. uri v Avditoriju v Trstu

FRANZ von SUPPE'

BOCCACCIO

opereta v treh dejanjih s prologom

Prolog, dramaturška predelava in prevod: A. Koren
 Dirigent: O. Kjuder — Režiser: A. Koren — Korepetitor: E. Ambrozet — Baletni mojster: A. Viles

Scenograf: J. Cesar

Sodelujeta Baletna šola SNG in pevski zbor
 »Slavko Škamperle«

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
V sredo, 17. dec., ob 20.30 v kino dvorani v Skednju

DINO DARDI

ZLOČIN IN KAZEN

(prosta interpretacija po romanu Dostojevskega)

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477**VII.**

Tik pred binkoštni je prišel na blok SS-ovski zdravnik, pregledal vse bolniške liste in določil tiste, ki se morajo vrniti v taborišče na delo. Med njimi sva bila tudi Sergej in jaz. Nad tem se nisva razburjala, saj nama res nič ni bilo, če odštejemo tisto izmišljeno vročino, ki bi bila morala kazati vsaj na kako tuberkulozno vnetje v pljučih. Vendar nama je bilo žal za prijetni čas v Revierju. Bila je vendarle velika razlika v tem, če je človek opazoval naletavanje snega ali otožno deževje skozi okno, ležeč v čisti postelji, ali pa če je moral gaziti po blatu in cele ure zmrzovati na mrazu ali pa se močiti v dežju. Tako sem se vračal na »blok« s precej neprijetnimi čustvi, obenem pa bi bil vendar rad spet srečal tovariše iz transporta. Razen tega sem zvedel od Korziške in Lileka še za razne druge znance in prijatelje, ki so bili tudi v taborišču. Rad bi jih bil videl in se kaj pomenil z njimi.

Na binkoštno soboto po kosilu so nas poklicali, nas spet preoblekli v slikovite uniforme bivše italijanske kraljevske vojske (tokrat sem dobil jeklenosivo poletno uniformo, ali boljše rečeno samo jopič z običajnim črkama K. L. na hrbtu, ker hlače so bile spet koprivnatozelene in od kolen doli stisnjene kot gamaše), nas postavili v vrsto in odkorakali smo pod vodstvom nekega bolniškega pisarja po taboriščni cesti med bloki. Pri vsakem bloku smo se ustavili in pisar je prebral z listka številke tistih, ki so bili določeni za ta blok, in jih izročil blokovskim pisarjem, ki so prešteli »pošiljko« in podpisali »prejem«. Nato smo šli naprej.

(Dalje)

pred smrtjo kričal ali stokal. Navadno je ležal čez glavo pokrit nepremično in sedel le, kadar so prinesli menažo. Nekateri so še stali pokonci in skrbno drobili kruh v juho ter dolgo in počasi nosili žlice z dolgimi, koščenimi rokami v usta. Drugi so skušali jesti naslonjeni na lakete, a po nekaj žlicah so odložili počasi in s stresočimi se rokami porcijo na desko med posteljama in se spet pokrili čez glavo. Navadno je takoj prišel kak Rus in poprosil, če sme pojesti njihovo porcijo. Včasih še odgovorili niso. Pojedel jo je kljub temu, če ga niso pregnali sosedje. Le malokomu se je pred smrtjo nekoliko bledlo, da je začel momljati v svojem jeziku ali klicati kako ime, morda mater, ženo ali dekle, morda tudi svoje otroke; umirali so največ starejši ljudje. Šele ko se dalj časa ni več zganil pod odejo, je kdo pogledal podnjo in ugotovil, da je umrl. Šel je po strežnike, ki so ga kmalu odnesli pokritega z odejo. Pobrli so s postelje prevleke in jo nanovo prevlekli. Čez nekaj ur je že kdo drug ležal na njej.

Taka smrt ni imela na sebi nič dramatičnega in izgubila je tudi vsakršno grozotnost. Niti žalostna ni bila posebno, saj ni bilo nikogar, ki bi bil žaloval za njimi. Nihče jih ni poznal, razen mimogrede; morda ves čas v Revierju niso spregovorili drugega kot nekaj besed s katerim od sosedov ali z bolničarjem in zdravnikom. Njihovi domači pa morda nikdar ne bodo zvedeli, kje in kako je umrl njihov dragi. Tako kmalu nihče ni več mislil nanje; če je pomislil kdo na smrt, je ugibal le, kje bo sam tako umrl. Lahko si je bilo predstavljati lastno smrt, saj so bile te taboriščne smrti vse enake, skoraj bi rekel brezosebne, uniformirane, enako kot taboriščno življenje.